

La prevenció policial en matèria de sectes destructives

JOSEP LLUÍS DOMÍNGUEZ FIGUEIRIDO

Coordinador tècnic de l'Escola de Policia de Catalunya i professor de sociologia
juridicopenal en el Graduat en Criminologia i Política Criminal de la Universitat de Barcelona

137

1. INTRODUCCIÓ

El mes de gener de 2002 l'Acadèmia de Policia del País Basc, en col·laboració amb l'Institut Basc de Criminologia, va organitzar un seminari sobre sectes destructives, al qual em van convidar per parlar sobre el paper de la policia en el marc d'una política preventiva en aquesta matèria. Aquesta qüestió no m'era del tot estranya¹ i, per això, vaig acceptar l'amable invitació i em vaig proposar reflexionar sobre si és realment possible definir un camp de treball per a la policia en la prevenció dels problemes associats a les sectes destructives que sigui a la vegada realista i eficaç. El conjunt d'aquestes reflexions, enriquides pels debats que van tenir lloc aleshores, és això que ara pren la forma de breu article.

Crec que la resposta a la qüestió que acabo de plantejar pot ser positiva, però sempre que es parteixi de dues premisses. La primera, que la prevenció dels problemes associats a les sectes destructives no és una qüestió fonamentalment policial, sinó que afecta primàriament d'altres sectors de l'activitat pública i privada. La segona, que per atorgar un paper a la policia dins d'allò que seria una política pública general de caràcter preventiu en matèria de sectes destructives cal identi-

---

1. Ja fa uns quants anys em vaig preocupar per aquesta temàtica fent una investigació, el desenvolupament de la qual va quedar paralitzat per diverses circumstàncies. De totes maneres, aquesta preocupació es va reflectir en dos treballs: d'una banda, en el meu «Estudi sociojurídic sobre la relació entre sectes i drogues», que constitueix la segona part de la investigació *Possibilitats d'actuació de la Generalitat de Catalunya en matèria de sectes* (Bodelón i Domínguez, 1990), la qual va rebre un ajut a la investigació del Centre d'Estudis Jurídics i Formació Especialitzada de la Generalitat de Catalunya; d'altra banda, en un article basat en entrevistes amb operadors socials sobre el control de les drogodependències a Catalunya (Domínguez i Silveira, 1987). Tots dos materials van servir de base per a la comunicació «La relació entre fenomen sectari i qüestió droga des de la perspectiva de la sociologia juridicopenal», que vaig presentar a l'Institut Internacional de Sociologia Jurídica (Domínguez, 1996).

ficar correctament aquells àmbits sobre els quals realment pot actuar la policia de què avui disposem.

En els darrers anys, hi ha hagut una millora important en el coneixement psicossocial, sociològic, criminològic i jurídic del fenomen sectari. Aquesta millora hauria de permetre avenços importants en la determinació de l'estratègia pública davant del fenomen de les sectes destructives. D'altra banda, els cossos policials han anat acumulant experiències —no sempre positives, cal reconèixer-ho— al voltant de la qüestió sectària en el marc de l'Estat social i democràtic de dret que defineix la nostra Constitució. Per tant, no sembla cap disbarat intentar buscar un punt de trobada entre el coneixement social, les propostes institucionals de polítiques públiques i l'experiència policial en la matèria que ens ocupa.

En la primera part d'aquest text intentaré fer un breu repàs dels punts sobre els quals es basa a Europa l'estratègia pública davant del fenomen de les sectes destructives.² Com que aquesta temàtica ofereix moltes cares, em sembla convenient exemplificar aquest repàs amb un àmbit concret: el relatiu a la relació entre sectes i drogues. A la segona part intentaré apuntar, partint d'allò prèviament establert, algunes idees que serveixin per debatre sobre quines poden ser les línies d'un treball preventiu policial coherents amb l'esmentada estratègia pública.

2. LA NECESSITAT D'UNA DEFINICIÓ CORRECTA DELS «PROBLEMES» ASSOCIATS A LES SECTES DESTRUCTIVES

2.1 Creences o interessos pragmàtics?

La definició de l'estratègia pública davant del fenomen sectari està íntimament lligada a la forma en què es defineixi aquest fenomen, és a dir, als arguments que es considerin fonamentals per atorgar-li la qualitat de problema. Hi ha diverses posicions sobre aquesta qüestió però, abans d'analitzar-les, voldria recordar tres punts sobre els quals hi ha un acord majoritari, tant en l'àmbit doctrinal com en l'institucional.

En primer lloc, malgrat que en el nostre marc constitucional no té sentit qualsevol proposta tendent a la prohibició del fenomen sectari, és evident que en alguns casos aquest fenomen es viu socialment com un problema i que en determinats supòsits les sectes són utilitzades com un marc organitzatiu que promou i empara la comissió d'actes il·lícits de diversos tipus (penal, laboral, civil, fiscal, etc.).

En segon lloc, per abastar els casos en què la intervenció estatal davant del fenomen sectari està justificada, s'ha proposat el concepte de secta destructiva,³ però fins i tot en aquest cas és clarament majoritària la postura que sosté que les sectes de caràcter destructiu no s'han de prohibir o penalitzar com a tals, sinó que

---

2. Per a una anàlisi de l'experiència nord-americana, es pot recórrer al llibre de Jordán (1991).

3. Sobre el concepte de secta destructiva, vegeu Rodríguez i González (1989, 17-20) i Rodríguez (1992, 35-36).

és prudent i necessari perseguir jurídicament els actes il·lícits que es cometin en el seu si o sota la seva empara i promoció.⁴

En aquest sentit, cal destacar que tenim bones descripcions aproximatives (en la mesura que estan sotmeses a canvis constants) sobre la tipologia d'aquests actes: sobre les activitats il·lícites emparades en el fenomen sectari, sobre els àmbits en què es concentren aquestes activitats, la manera d'operar de les sectes, etc. És evident que l'actualització constant d'aquesta informació és fonamental per poder planejar i executar una tasca preventiva en matèria de sectes destructives.

En tercer lloc, precisament a partir d'aquestes descripcions s'ha pogut comprovar que el factor «creença» no és el determinant a l'hora d'explicar els actes il·lícits comesos per membres de sectes destructives, sinó que la creença es fa servir com a excusa per a l'explotació i la submissió d'altres persones amb finalitats que són primàriament pragmàtiques: l'acumulació de poder i, especialment, l'obtenció de beneficis econòmics per part dels líders sectaris.⁵

Al meu entendre, són aquestes finalitats pragmàtiques les que han de centrar l'atenció de les polítiques públiques en matèria de sectes destructives. Conèixer-les millor i conèixer els factors, interns i externs, que afavoreixen la seva obtenció

4. Per aquest motiu s'ha definit la Comissió d'estudi i repercussions de les sectes a Espanya (1989). Per analitzar l'argumentació en què es basa aquesta postura des de la perspectiva penal es pot consultar els treballs de Montilla (1991) i Tamarit (1991). Cal indicar que malgrat aquest acord bàsic hi ha postures més o menys extensives sobre l'abast de la penalització de l'actuació sectària. Així, per exemple, Jordán (1991, 94-103) defensava la inclusió en el Codi penal d'un delictes relatiu a la utilització de tècniques de modificació del pensament que produeixen dependència psíquica o control mental.

Habitualment s'addueixen dos tipus d'inconvenients de caràcter general per procedir a la penalització del fenomen sectari: d'una banda, la possible col·lisió d'aquesta penalització amb determinats drets fonamentals i llibertats públiques; d'una altra, l'existència d'inconvenients tecnicojurídics en la configuració del mateix tipus penal. La reflexió sobre aquests inconvenients ens remet a un debat jurídicoformal necessari i de gran interès però que no ha d'oblidar que el veritable problema és la incapacitat que manifesta el dret penal de caire liberal per actuar davant de certes problemàtiques en què està present l'element organitzatiu, entre les quals hi ha la sectària.

Cal subratllar que aquesta incapacitat es manifesta sovint en la relació amb organitzacions que fan servir una determinada tècnica de poder (que al mateix temps combina diversos mecanismes) amb la finalitat d'obtenir submissió de l'individu.

El fet que afegeix complexitat a la qüestió, almenys des de la perspectiva sociojurídica, és que aquesta tècnica no difereix en allò fonamental de la posada en pràctica per altres organitzacions legalment admeses. De fet, es pot afirmar que allò que fa una organització d'aquest tipus és simplement portar a les seves últimes conseqüències (fins als límits del nostre marc jurídic) les característiques pròpies d'aquesta tècnica de poder.

Estic fent referència a una vella tècnica de poder, nascuda entre les institucions cristianes però redefinida i integrada en l'Estat occidental modern, coneguda com a poder pastoral (Foucault, 1986). No és aquesta l'ocasió més oportuna per entrar en una anàlisi més detallada d'aquesta categoria; a l'efecte nostre, n'hi ha prou d'indicar que potser el dret penal constitueix en aquests casos un instrument inadequat perquè no es pot enfrontar a les relacions de poder presents en àmbits com el sectari sense qüestionar, al mateix temps, principis fonamentals per al funcionament del nostre sistema sociopolític (Domínguez, 1996).

5. La preponderància dels factors *poder* i *diners*, així com l'existència d'un factor d'agregació d'interessos (en aquest cas, la creença), són característiques comunes d'un altre tipus de problemàtica: la delinqüència organitzada.

pot constituir un bon punt de partida per a una política preventiva. Per aquest motiu crec que és important que el professional que treballa en el camp sectari es faci la pregunta següent: com tria la secta els «àmbits productius» on actuar?

La informació existent apunta que aquestes organitzacions necessiten, com a mínim, la concurrència de dues circumstàncies: que l'activitat il·lícita pugui quedar legitimada pel vel de la creença sostinguda, i això tant internament (cap als membres de l'organització de caràcter sectari) com exteriorment (cap al públic en general); i que es faci un buit en l'activitat pública sobre aquest àmbit d'activitat. Aquest darrer és un tema especialment greu i important: d'una banda, perquè s'ha d'admetre que sempre hi haurà algun sector en què serà possible trobar aquest buit; d'altra, perquè manifesta l'element de responsabilitat institucional que, per passiva, hi ha darrere d'aquesta problemàtica.

2.2 Un exemple del que acabem de dir: les relacions entre sectes i drogues

Quins tipus de relacions s'estableixen, almenys en la literatura especialitzada, entre sectes i drogues? Parlant en termes molt generals, crec que és possible observar dos grans tipus d'aproximacions sobre aquesta qüestió: la que podríem anomenar patològica, perquè se centra ens els aspectes negatius generats en aquesta relació, i la construccionista, que l'analitza des de la perspectiva de la coincidència de dos fenòmens amb significació social pel fet que són definits com a problemes socials.

Cadascuna d'aquestes maneres de veure la relació entre sectarisme i drogues porta a definir una forma de treballar diferent davant del fenomen sectari. Vull avançar que, almenys teòricament, no es tracta de formes de treball necessàriament antagoniques, encara que en la pràctica sí s'han dut a terme estratègies ben diferenciades en posar l'accent en aspectes diversos del fenomen que ens ocupa.

2.2.1 *La perspectiva patològica*

En la perspectiva patològica s'inclouen diverses explicacions sobre aquesta relació. En primer lloc, cal presentar el consum de drogues com un factor de risc per a què es produeixi una aproximació a l'àmbit sectari. Per exemple, Jansá (1988) recull una informació procedent del Centre de Recuperació, Orientació i Assistència al Sectari (CROAS) segons la qual entre un 20 % i un 30 % de les persones afectades per dinàmiques sectàries presentaria problemes de toxicomanies,⁶ percentatges suficients segons l'opinió d'aquesta organització a l'efecte d'establir la connexió indicada.⁷

6. Aquesta informació prové del protocol de tractament ofert pel CROAS als familiars dels sectaris.

7. Tanmateix, com el mateix Jansá indica, aquesta font i la connexió que sosté presenten diversos problemes, entre els quals s'ha de destacar el fet que s'està fent referència a un concepte reduccionista de droga (la informació sol·licitada pel CROAS no feia referència a la ingestió d'alcohol o tabac) i, el més greu, que s'obté una conclusió aventurada d'una base informativa insuficient (norantavuit casos).

En segon lloc, es pot fer referència a l'ús de drogues dins de les dinàmiques sectàries. Sobre aquest aspecte l'opinió general —excepte algunes sectes islàmiques, afroamericanes o ocultistes— és que:

Las sectas raramente utilizan las drogas en su dinámica normal de funcionamiento. Y, cuando lo hacen, son casos puntuales que, de todas maneras tienen más una función ritual o de experimentación que despersonalizadora... El sistema de adoctrinamiento de las sectas ya es suficientemente efectivo de por sí, y en modo alguno necesitan usar drogas para doblegar la voluntad de sus adeptos (Rodríguez, 1989, 176).

Una tercera línia de treball, des de l'àmbit de la psicologia, ressaltaria el paral·lelisme que hi ha entre el procés psicossocial del toxicòman i el propi del sectari.⁸ Aquest paral·lelisme es manifestaria en diversos aspectes: l'existència de certs factors d'aproximació que coincideixen en un cas i en l'altre; perfils similars en la població afectada; la presència de la idea de dependència (de la substància en la drogodependència, de l'autoritat totalitària en el sectarisme);⁹ a tots dos casos hi hauria circumstàncies peculiars en la dinàmica de l'entorn dels subjectes afectats, les quals els porten «a delegar o prescindir del control de la cobertura de les seves necessitats i minvar així les seves funcions d'autogovern» (Rodríguez i González, 1989, 44); similituds en el procés de sortida de la dependència; i, finalment, conseqüències semblants per a la salut de la persona afectada.

Aquestes explicacions *patològiques* presenten alguns aspectes comuns:

- a) Tendeixen a destacar la presència d'una idea de risc en la relació entre sectes i drogues; per això, si s'apliquen sobre un cas concret permeten establir hipòtesis sobre els factors de risc, presents en determinats col·lectius, que poden conduir a entrar en una dinàmica sectària. Aquesta informació no és, en absolut, irrellevant però el cert és que avui dia no disposem d'estudis per poder establir correlacions clares en el sentit indicat.
- b) Veuen en tots dos fenòmens un qüestionament de l'autonomia individual i exigeixen, en conseqüència, una certa intervenció correctora dels poders públics. Les propostes d'intervenció solen ser en aquest punt bastant genèriques i molt diverses, encara que la desprogramació del sectari constitueix sens dubte l'eix sobre el qual pivoten les altres mesures.
- c) Aporten dades pragmàtiques sobre la dinàmica de control dels individus integrats en processos sectaris i sobre les dificultats del seu tractament.

8. Sobre aquesta qüestió vegeu especialment Rodríguez i González (1989, 29 i sq.).

9. Es tractaria de dependències incompatibles entre si per la seva similitud funcional però intercanviables perquè, fins i tot, es podrien succeir temporalment.

Com es pot observar, la interpretació del fenomen sectari feta únicament des de la perspectiva patològica, si bé destaca la magnitud de la tragèdia personal, familiar i social que això comporta, no permet establir amb facilitat pautes concretes per a una acció preventiva. És més, corre el risc de fer de la desprogramació l'única finalitat clara per a les institucions públiques. I això, a la pràctica, pot conduir a situacions realment difícils de resoldre, ja que suposa entrar de ple en el terreny relliscós de la voluntarietat del tractament, és a dir, que la persona adepta ha d'atorgar el seu consentiment per a ser desprogramat.¹⁰

2.2.2 La perspectiva construccionista

En aquesta segona aproximació també és possible trobar diverses argumentacions. Però, deixant de banda les qüestions que, amb la informació disponible, semblen massa properes a la política ficció,¹¹ potser l'argumentació que pot semblar més interessant a l'efecte nostre és la que veu en el tractament de la drogodependència un punt de trobada de dos problemes socials diversos: el *problema droga* i el *problema sectes*.¹²

En el nostre cas, cal ressaltar que l'arribada del problema de la droga a l'Estat espanyol¹³ va generar fins al 1979 una resposta espontània articulada per les asso-

---

10. A Catalunya una experiència policial en matèria sectària va conduir al plantejament judicial d'aquest problema. Faig referència al cas periodísticament conegut com a «cas CEIS» que va donar lloc a la sentència de 7 de març de 1990 de la secció sisena de l'Audiència Provincial de Barcelona. Aquesta sentència va absoldre el director general de Seguretat Ciutadana de la Generalitat de Catalunya i dos funcionaris del Departament de Governació, entre d'altres, del delictes de detencions il·legals. Aquesta sentència va ser dictada com a conseqüència de la denúncia de membres de la secta CEIS (Centre Esotèric d'Investigacions) que van ser sotmesos, a instància dels seus familiars i sota custòdia policial, a tècniques de desprogramació. La doctrina ja va ressaltar al seu moment (Tamarit, 1991, 292-298) la inexactitud tècnica d'alguns dels aspectes de la sentència judicial i de l'actuació policial que s'hi va jutjar, especialment en allò relatiu a la legitimació de les institucions públiques per promoure a instància dels familiars i amb el consentiment «fictici» dels afectats un procés de desprogramació. Cal recordar que el Tribunal Europeu de Drets Humans va condemnar, en la seva sentència de 14 d'octubre de 1999, l'Estat espanyol per la manera amb què va tractar aquest cas.

11. Per exemple, no falta qui afirma que durant els anys seixanta sectes i drogues van ser utilitzades pels poders públics com a mecanismes per minar la rebel·lia juvenil en països com els Estats Units (Rodríguez, 1984, 18-20).

12. Per entendre el significat de la categoria *problema social* cal fer referència a la idea de conflicte social i al continu procés de conformació i intercanvi de definicions que es produeix en el teixit social (Berger i Luckmann, 1984). A partir d'aquests elements, es concep que un *problema social* és una qüestió de la vida social especialment ressaltada en la mentalitat de la comunitat —gràcies al paper desenvolupat pels mecanismes de comunicació social— a causa de determinats interessos o circumstàncies sociopolítiques. Des d'una perspectiva crítica s'ha entès que la construcció d'una qüestió com a *problema* en la vida social té l'efecte pervers d'amagar la seva dimensió real, el conflicte social que hi ha a la seva base, a la consciència pública.

13. Sobre les drogues com a problema social vegeu González *et al.* (1989, 25-41). Comas (1990, 638-640) estableix tres fases en la irrupció de la droga a l'Estat espanyol: la primera, entre 1973 i 1977, es caracteritza per un creixement lent del consum, centrat en grups socials d'alt estatus que mantenen certa filosofia contracultural (dins d'aquests grups normalment es consumeix heroïna després d'un pas previ pel cànem i els al·lucinògens); la segona fase, entre 1977 i 1981, es caracteritza per un important increment del consum (especialment d'heroïna), que afecta especialment les classes mitjana i treballadora; la tercera fase, entre 1981 i 1985, suposa l'entrada en el *problema droga* de grups socials marginals, tant des d'una perspectiva ètnica com econòmica.

ciacions de pares d'afectats i consistent, fonamentalment, en la creació de comunitats terapèutiques a les quals es vinculaven els pocs professionals dedicats a l'àmbit de les dependències. És el 1979 que apareixen els primers recursos públics, però cal esperar fins al 1986 per a l'aprovació del primer Pla nacional sobre drogues (Comas, 1990, 649-650).

Una hipòtesi raonable (Bodelón i Domínguez, 1990) consisteix a pensar que aquest desfasament entre la irrupció de la droga a Espanya i l'aparició d'una resposta institucional articulada va ser aprofitat per diversos grups, també per sectes de caràcter destructiu, els quals van crear diversos tipus de comunitats terapèutiques.

Si, per exemple, fem un repàs de les notícies de premsa de l'època podem observar que aquesta activitat no estava exempta de problemes. Són freqüents les denúncies que incideixen en la falta de transparència metodològica; en les àmplies explicacions dels èxits obtinguts sense fer-ne un seguiment mínimament fiable; en la falta de control de les seves activitats; en la vinculació definitiva dels addictes a l'organització, per la qual cosa estan obligats a obtenir uns mínims ingressos econòmics o a treballar per a aquesta, i en la ruptura del subjecte amb el seu entorn socioafectiu previ.

Van ser aquestes característiques les que van conduir a qüestionar l'activitat de sectes destructives (i d'un altre tipus de grups «irregulars») en aquest àmbit, fent-se públiques sospites d'actuacions al marge de la legalitat (fraus, intimidacions, atemptats contra la integritat física de les persones, etc.) i manifestant-se la problemàtica social i familiar derivada de la relació amb la secta.¹⁴

Però, al mateix temps, és important destacar que «l'activitat terapèutica» que desenvolupen les sectes en matèria de drogues els reporta diversos tipus de rendibilitats: augmenten el seu nombre d'adeptes i/o simpatitzants, milloren la seva imatge social —cosa que es tradueix en l'obtenció, fins i tot amb un enfrontament amb les institucions públiques, de certa legitimació ideològica— i s'incrementen els seus ingressos.

3. LA DEFINICIÓ DE LES ESTRATÈGIES PÚBLIQUES

3.1 La posició de la Comissió parlamentària d'estudi i repercussions de les sectes a Espanya

Entre 1988 i 1989 es va desenvolupar el treball de la Comissió parlamentària d'estudi de les sectes,¹⁵ que va optar per reforçar, al costat del control jurisdiccional i partint de la suficiència general del marc legal espanyol, el control de caràcter administratiu de les sectes destructives:

14. Una informació àmplia sobre aquest tema es pot trobar a Rodríguez (1991).

15. Sobre el seu funcionament vegeu Jordán (1991, 83-87) i Salarrullana (1989, 171-194).

A la vista de algunas disfunciones administrativas y de alguna insuficiencia legal en el régimen jurídico de las entidades sin ánimo de lucro y de utilidad pública, (se constató) la necesidad de tratar el fenómeno de las actuaciones ilegales de algunas sectas, además de por la vía ordinaria de los Tribunales de Justicia, mediante la adopción de medidas administrativas e informativas que prevengan, disuadan o corrijan, dentro del marco constitucional, las mencionadas actuaciones ilegales (Pozo, 1991, 86).

Aquesta tendència es pot observar en diverses de les propostes de resolució que la Comissió (1989) va elevar al Ple del Congrés:

- a) Incrementar, fins on la llei ho permeti, el control de legalitat i la vigilància de l'aplicació fraudulenta dels estatuts de les entitats que sol·licitin la seva inscripció en els registres públics en qualitat d'entitats religioses, culturals, rehabilitadores terapèutiques i anàlogues.
- b) Estudiar i aprovar les modificacions necessàries en el règim jurídic d'associacions, especialment en allò que fa referència a entitats sense ànim de lucre i d'utilitat pública, amb el fi de facilitar el seu control financer i fiscal.
- c) Tenir en compte en els plans d'inspecció dels ministeris d'Hisenda i de Treball i Seguretat Social, amb l'assessorament dels ministeris de Justícia, Interior, Cultura, Sanitat i Afers Socials, inspeccions fiscals i laborals sobre les entitats que, pels seus estatuts o per la seva activitat pública notòria, presentin indicis d'un moviment econòmic impropï pel seu volum (amb ingressos per serveis, donacions, compravendes amb increment de patrimoni, etc.); especialment si aquests grups es presenten formalment davant d'una societat com a entitats sense ànim de lucre i amb finalitats altruistes de caràcter religiós, rehabilitador terapèutic o anàlegs.
- d) Promoure en l'àmbit de la sanitat pública i d'afers socials l'estudi de mesures de suport als qui, amb la prèvia decisió judicial escaient, necessitin un procés de recuperació personal i rehabilitació social.
- e) Elaborar i mantenir criteris fermes de requisits mínims —com els que ha proposat la Delegació del Govern per al Pla nacional de drogues per a l'acreditació i la subvenció de centres i serveis de rehabilitació de persones drogodependents— en tot tipus de subvencions per part dels diferents ministeris i comunitats autònomes, dins de l'àmbit de les seves competències, amb l'objectiu d'assegurar-ne l'aplicació correcta als seus fins legítims, amb el compliment escrupolós de totes les condicions legalment establertes.

3.2 Els orígens del control administratiu en la política catalana sobre drogodependències

En aquesta mateixa línia s'havia mogut, en els anys previs al treball de la Comissió parlamentària, la política institucional en matèria de comunitats terapèutiques, tant per part de la Generalitat de Catalunya, mitjançant el Pla de drogodependències de la mateixa Generalitat (1986-1987), com per part de la Delegació del

Govern per al Pla nacional sobre drogues, mitjançant el seu Protocol de requisits mínims per a l'acreditació de centres residencials de rehabilitació de 1987.¹⁶

Concretament, pel que fa a Catalunya, cal destacar que les bases per a l'estratègia de control de les comunitats terapèutiques de funcionament irregular es van definir entre 1985 i 1986.¹⁷

El mateix òrgan tècnic en matèria de drogodependències de la Generalitat reconeixia en aquella època:

El poc control i l'escassa informació sobre les institucions privades (dedicades a aquesta activitat). Cal tenir en compte que si l'ajut prestat a les entitats locals van ser 14,5 milions per als seus centres de tractament i 11 milions per a les seves comunitats terapèutiques, per als mateixos centres i comunitats de les institucions privades van ser, respectivament, de 22 milions i de 48 milions. Els mecanismes administratius de control són escassos i insuficients. Actualment s'està treballant per posar remei a aquestes deficiències i poder establir un marc administratiu i fiscalitzador adequat per a aquestes institucions quan rebin ajut públic. Fets que han passat demostren que fàcil és tergiversar aquestes ajudes cap a fins aliens als no lucratius (Domínguez i Silveira, 1987, 161).

3.3 Conclusions sobre l'estratègia pública

Com es pot observar, l'estratègia pública de control de l'activitat sectària en matèria de drogodependències s'assenta en els punts següents:

- a) S'identifica l'àmbit econòmicament rendible en el qual es manifesta la qüestió problemàtica associada a l'activitat sectària: en aquest cas, la creació per part de sectes destructives (i per part d'altres grups) de comunitats terapèutiques d'atenció a toxicòmans.

16. El Protocol de la Delegació del Govern per al Pla nacional sobre drogodependències establia uns requisits mínims per a què fos viable dur a terme l'acreditació dels centres residencials de rehabilitació, instant els governs autonòmics per a què dictessin la normativa d'homologació corresponent sobre la base de les seves competències. En l'esmentat Protocol s'establia que tota comunitat terapèutica havia de: complir les prescripcions econòmiques, fiscals i laborals vigents; tenir condicions d'habitabilitat i higiene; portar un llibre d'ingressos i altes; presentar un programa terapèutic a fi que sigui aprovat prèviament; garantir l'assistència sanitària adequada a tots els residents; sotmetre les activitats terapèutiques a una supervisió efectiva a càrrec d'un equip professional qualificat; respectar els drets constitucionals dels residents, i acceptar l'alta voluntària de qualsevol pacient ingressat quan ho sol·liciti. Per a més informació sobre les recomanacions per a l'homologació de recursos assistencials en matèria de drogodependències, vegeu Comas (1988) i Rodríguez i González (1990, 109-114).

17. El Parlament havia aprovat el juliol de 1985 la Llei de prevenció i assistència en matèria de substàncies que poden generar dependència. Aquesta Llei ofería el marc general des del qual la comunitat autònoma catalana podia establir uns criteris propis en la matèria. El juliol de 1986 va ser aprovat l'esmentat Pla per al període de 1986-87, que tractava de forma específica la qüestió dels requisits exigibles a les comunitats terapèutiques.

En aquest Pla es feia referència als criteris mínims que havien de respectar aquestes comunitats (en allò relatiu a l'equip terapèutic, a l'equipament de la comunitat, a les seves condicions generals i a les seves funcions) i establia una Comissió de Coordinació de Comunitats Terapèutiques que, entre altres funcions, havia d'estudiar en el futur aspectes aleshores no definits, com les proporcions d'espai, residents, terapeutes, mitjana d'estades i altres característiques d'aquests serveis.

- b) No s'estableix un tractament diferenciat segons el caràcter de l'organització que constitueix la comunitat terapèutica, sinó que es tendeix a l'exigència d'uns requeriments mínims, a l'establiment d'un sistema de control d'aquests requeriments i a la imposició de sancions en cas d'incompliment d'aquests requeriments. De vegades, el mecanisme utilitzat no consisteix directament en una sanció sinó en una desmotivació: evitar que l'organització pugui accedir a subvencions públiques que financin la seva activitat.

El fet d'utilitzar com a instrument fonamental de control la via administrativa, sense renunciar a l'ús d'altres possibilitats legalment establertes, permetia mantenir la qüestió de les comunitats terapèutiques fora del complex àmbit de la llibertat ideològica i evitava d'aquesta manera possibles acusacions de discriminació.

4. NOTES SOBRE EL PAPER PREVENTIU DE LA POLICIA EN MATÈRIA DE SECTES DESTRUCTIVES

L'única menció directa que va fer la Comissió parlamentària d'estudi i repercussions de les sectes a Espanya en l'àmbit policial consistia a «promoure la informació policial especialitzada en relació amb la prevenció i la denúncia d'actacions sectàries de caràcter delictiu».

A continuació faig referència a alguns aspectes que, en coherència amb l'estratègia pública indicada, permeten desenvolupar aquesta idea.

En primer lloc, crec que la policia pot tenir un paper important, a partir de la seva estratègia ordinària de contactes ciutadans, en la sensibilització d'operadors socials que estiguin en contacte amb grups de risc susceptibles de ser captats o utilitzats per les sectes en els àmbits, necessàriament canviant, en què es manifesti la seva activitat delictiva. És evident que un educador d'un centre juvenil, per exemple, constitueix un informador privilegiat sobre la població amb la qual està en contacte. En aquest sentit, es pot incloure la preocupació per l'activitat sectària en l'agenda de temes a tractar en els contactes habituals amb col·lectius professionals o organitzacions ciutadanes.

Ara bé, aquest tipus de temes no es pot incloure de manera arbitrària ni generalitzada, ja que una introducció arbitrària pot generar una sensació de saturació i una actitud contrària a la col·laboració amb la institució policial. Són necessaris uns indicis que manifestin l'existència d'un risc concret per tractar-lo. Aquests indicis poden provenir del desenvolupament de les tasques policials ordinàries, però seria oportú que hi hagués un coneixement actualitzat dels sectors de rendibilitat en què es mou l'àmbit sectari. Aquest coneixement ha de tenir present, cada cop més, la dimensió internacional del fenomen sectari.

En segon lloc, sembla evident la importància de canalitzar de manera correcta la informació rebuda, ja sigui cap a l'estructura de seguretat ciutadana (que es posarà en alerta amb relació a les possibles activitats delictives, etc.), ja sigui cap als serveis d'informació policial (que, si s'escau, desenvoluparan una investigació més detallada).

De totes maneres, cal subratllar que el tipus d'estratègia assumit exigeix que la informació recollida per la policia no solament rebi un tractament intern (cap al sistema de justícia criminal), sinó que també s'elabori per a què altres serveis específics de l'Administració la puguin utilitzar (amb l'objectiu de posar en marxa les corresponents inspeccions sanitàries, fiscals, etc.) i, fins i tot, per accedir a les iniciatives generals de conscienciació ciutadana que s'iniciïn. Tot apunta, per tant, al fet que en aquesta matèria s'accentuarà la necessitat de coordinació, necessitat que ja de per si és pròpia del sistema de seguretat dels Estats desenvolupats (Domínguez i Virgili, 2000).

Segons el meu parer, aquesta necessitat es troba darrere de la recent creació a Catalunya d'una Comissió d'estudi i seguiment de les sectes, que té com a funcions posar al dia tota la informació relacionada amb les sectes destructives que actuen al territori català i coordinar, des d'una posició unitària, les iniciatives que dugui a terme l'Administració de la Generalitat.¹⁸

BIBLIOGRAFIA

- BERGER, P.; LUCKMANN, T. *La construcción social de la realidad*. Buenos Aires; Madrid: Amorrortu-Murguía, 1984.
- BODELÓN, E.; DOMÍNGUEZ, J.L. *Posibilidades de actuación de la Generalitat de Catalunya en materia de sectas* [treball mecanografiat]. Barcelona: Centre d'Estudis Jurídics i Formació Especialitzada, 1990.
- CANTERAS, A.; RODRÍGUEZ, A.; RODRÍGUEZ, P. *Jóvenes y sectas. Un análisis del fenómeno religioso-sectario en España*. Madrid: Ministerio de Asuntos Sociales, 1992.
- COMAS, D. *El tratamiento de la drogodependencia y las comunidades terapéuticas*. Madrid: Delegació del Govern per al Pla nacional sobre drogues, 1988.
- «Las drogas en la sociedad española». A: *España. Sociedad y Política* [dirigit per GINER, S.]. Madrid: Espasa-Calpe, 1990, p. 633-656.
- COMISSIÓ D'ESTUDI I REPERCUSSIONS DE LES SECTES A ESPANYA «Dictamen aprobado y propuestas de resolución que la Comisión de estudio y repercusiones de las sectas en España eleva al Pleno del Congreso de los Diputados». *Boletín Oficial de las Cortes Generales. Congreso de los Diputados*, 1989, Serie E, 174: 4803-4811.
- COMMISSION D'ENQUÊTE SUR LES SECTES «Les Sectes en France» [informe núm. 2468]. Assemblée Nationale, 1995.
- DOMÍNGUEZ, J.L. «Droga y subjetividad. Siervos, drogados y apaleados u otras historias (para no dormir-se)». A: *La protección de la seguridad ciudadana*

18. La Comissió està presidida per la Secretaria General de Joventut i composta per deu vocals en representació dels diferents departaments implicats (Benestar Social; Interior; Justícia; Ensenyament; Sanitat i Seguretat Social; Treball; Governació i Relacions Institucionals; Universitat, Investigació i Societat de la Informació; Cultura, i Presidència). Està prevista també la presència de les principals entitats de la societat civil especialitzades en sectes.

- [ed. I. MUÑAGORRI]. Oñati: Institut Internacional de Sociologia Jurídica, 1995, p. 161-183.
- «La relación entre fenómeno sectario y cuestión droga desde la perspectiva de la sociología jurídico-penal» [comunicació presentada en el *workshop Las transformaciones del Estado y del derecho contemporáneo: grupos emergentes y jóvenes investigadores*]. Oñati: Institut Internacional de Sociologia Jurídica, 1996.
- DOMÍNGUEZ, J.L.; GONDRA, B.J.; VALLÉS, M.D. «Normas, planes y opiniones. Materiales sobre la política catalana en materia de drogodependencias». A: *Drogas. Cambios sociales y legales ante el tercer milenio* [coordinat per ARANA, X.; MARKEZ, I.; VEGA, A.]. Madrid: Dykinson, 2000, p. 47-81.
- DOMÍNGUEZ, J.L.; SILVEIRA, H.C. «Aproximación al control de las drogodependencias en Cataluña». *Poder y Control*, 2, 1987, p. 153-191.
- DOMÍNGUEZ, J.L.; VIRGILI, X. «La seguretat i la policia: entre modernitat i postmodernitat. Notes per a una anàlisi sistèmica sobre els seus processos de canvi». *Revista Catalana de Seguretat Pública*, 6-7, 2000, p. 217-252.
- FOUCAULT, M. «Por qué hay que estudiar el poder: la cuestión del sujeto». En: *Materiales de sociología crítica* [ed. ÁLVAREZ-URÍA, F.; VARELA, J.]. Madrid: Las Ediciones de la Piqueta, 1986, p. 25-36.
- GONZÁLEZ, C. ET AL. *Repensar las drogas*. Barcelona: Grup IGIA, 1989.
- HASSAN, S. *Las técnicas de control mental de las sectas y cómo combatirlas*. Barcelona: Ediciones Urano, 1990.
- HOLYST, B. «The criminological and victimological aspects of the activity of religious sects». *EuroCriminology*, 13, 1999, p. 135-168.
- JANSÁ, J.M. «Sectas y drogas». A: *Primer Congreso Internacional Sectas y Sociedad. Las Sectas como Problema Social* [d.a.] Barcelona: Asociación Pro-Juventud, 1988, p. 103-118.
- JAVALOY, F.; RODRÍGUEZ, A. «Las sectas ante los tribunales». *Sociología y Psicología Jurídicas*, 13, 1987, p. 73-81.
- JORDÁN, M.L. *Las sectas pseudoreligiosas*. Madrid: Ministerio de Justicia, 1991.
- MONTILLA, A. «Reflexiones sobre el tratamiento jurídico-penal de las sectas religiosas en España». A: *Aspectos socio-jurídicos de las sectas desde una perspectiva comparada* [ed. GOTI, J.]. Oñati: Institut Internacional de Sociologia Jurídica, 1991, p. 299-322.
- POZO, J.M. DEL «Libertades en equilibrio en una sociedad democrática. Una reflexión desde el trabajo parlamentario en torno al llamado problema de las sectas». *Sistema*, 103, 1991, p. 67-88.
- RODRÍGUEZ, P. *Esclavos de un Mesías. Sectas y lavado de cerebro*. Barcelona: Elfos, 1984.
- *Las sectas hoy y aquí*. Barcelona: Tibidabo Ediciones, 1985.
- «Sectas, delitos y creencias». *El País*: 5 de setembre de 1988.
- *La conspiración Moon*. Barcelona: Ediciones B, 1988.
- *El poder de las sectas*. Barcelona: Ediciones B, 1989.
- *Traficantes de esperanzas*. Barcelona: Ediciones B, 1991.
- «Abordatge jurídic de la problemàtica de les sectes destructives». *Papers*

- d'Estudis i Formació*, 9, 1992, p. 35-43.
- RODRÍGUEZ, A. «Sectas» (I, II i III). *Policía*, 26, 27 i 28, 1987, p. 47-54, 31-37 i 32-39.
— «La persuasión coercitiva a las sectas: una nueva tecnología?» *Papers d'Estudis i Formació*, 9, 1992, p. 55-63.
- RODRÍGUEZ, A.; GONZÁLEZ, S. *Fenómeno sectario y drogodependencia*. Barcelona: Grup IGIA, 1989.
- SALARRULLANA, P. *Las sectas*. Madrid: Ediciones Temas de Hoy, 1990.
- TAMARIT, J.M. «Las sectas y el derecho penal». A: *Aspectos socio-jurídicos de las sectas desde una perspectiva comparada* [ed. GOTI, J.]. Oñati: Institut Internacional de Sociologia Jurídica, 1991, p. 277-298.
- THALER, M.; LALICH, J. *Las sectas entre nosotros*. Barcelona: Gedisa, 1997.
- TOBIAS, M.L.; LALICH, J. *El terrible poder de las sectas*. Girona: Ediciones Tikal, s. f.
- VERNETTE, J. *Las sectas. ¿Qué pensar? ¿Cómo actuar?* Madrid: Editorial CCS, 1996.
- VIDAL, C. *El infierno de las sectas*. Bilbao: Ediciones Mensajero, 1989.
— *El desafío de las sectas*. Madrid: San Pablo, 1995.